

เชียงรายเมืองแห่งศิลปะ

พระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง), ผศ.
อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ความนำ

“ตอนท่านเป็นเด็กมีข้าราชการมาจากกรุงเทพฯ มาบอกท่านว่าให้ตั้งใจเรียนให้ดี กำลังจะเอารถไฟมาให้ ต่อจากเด่นชัยมาถึงเชียงราย วันแรกที่หนูจะได้ไปเรียนหนังสืออยู่ที่กรุงเทพฯ หนูจะได้นั่งรถไฟจากเชียงรายไปถึงกรุงเทพฯเลย และอีกอย่างที่ว่าอาจารย์ถวัลย์ท่านฝันและอยากเห็น คือความเป็นเมืองศิลปินของเชียงราย ที่สมบูรณ์คือหอศิลป์ร่วมสมัย”

ข้อความที่ผู้เขียนยกไว้เป็นเบื้องต้นนี้ เป็นคำพูดของอาจารย์ทรงเดช ทิพย์ทอง นายกสมาคม

ศิลปะ เชียงราย กล่าวเมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นวันจัดนิทรรศกาลผลงานสาขาวิชาพุทธศิลปกรรม วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย ที่ชั่วคราวศิลปะเชียงราย ว่า เป็นคำกล่าวของอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติชาวเชียงราย ได้กล่าวไว้กับศิลปินเชียงราย ซึ่งอาจารย์ทรงเดช ทิพย์ทอง ได้กล่าวถึงที่นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ได้ประกาศต่อสื่อมวลชนเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๙ว่าจะยกจังหวัดเชียงรายให้เป็นเมืองศิลปะแห่งแรกของประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๐ เป็นต้นไป จากการประกาศของรัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงวัฒนธรรมในครั้งนั้นทำให้ศิลปินเชียงรายทั้งหลายต่างต้ออกดีใจกันยกใหญ่ว่า รัฐบาลท่านมีความเข้าใจในศิลปะ รัฐบาลจะได้เข้ามาสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจัง

จากวันนั้น ถึงวันนี้ (ธันวาคม ๒๕๖๐) จะสิ้นปีแล้ว ศิลปินเชียงราย คนเชียงรายได้แต่คอยการสนับสนุนจากรัฐบาล ยังไม่มีวิ้วการสนับสนุนที่จริงจังตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ประกาศไว้ กลุ่มศิลปินเชียงรายจึงนึกถึงอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ที่ท่านเคยพูดไว้กับศิลปินรุ่นน้อง รุ่นลูก รุ่นหลานฟัง ซึ่งท่านชอบเล่าเรื่องตลกเกี่ยวกับรถไฟให้พวกเราฟังอยู่เสมอว่า “ตอนท่านเป็นเด็กมีข้าราชการมาจากกรุงเทพฯ มาบอกท่านว่าให้ตั้งใจเรียนให้ดี กำลังจะเอารถไฟมาให้ ต่อจากเด่นชัยมาถึงเชียงราย วันแรกที่หนูจะได้ไปเรียนหนังสืออยู่ที่กรุงเทพฯ หนูจะได้นั่งรถไฟจากเชียงรายไปถึง

กรุงเทพฯ เลย” และอีกอย่างที่อาจารย์ถวัลย์ท่านฝันและอยากเห็น คือความเป็นเมืองศิลปินของเชียงใหม่ที่สมบูรณ์คือหอศิลป์ร่วมสมัย (ทรงเดช ทิพย์ทอง, ๓ กันยายน ๒๕๖๐) นอกจากนี้ อาจารย์ทรงเดช ทิพย์ทอง ยังได้กล่าวต่ออีกว่า เมื่อต้นปี ๒๕๕๖ อาจารย์ถวัลย์ได้ไปเยี่ยมชมหอศิลป์ร่วมสมัยที่จังหวัดกระบี่ ท่านได้กล่าวกับนายกเทศมนตรีจังหวัดกระบี่ (คุณกิตติศักดิ์ ภูเก้าล้วน) ว่า ๒๐ ปี มาแล้วที่ผมอยากเห็นหอศิลป์เกิดขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ วันนี้ที่กระบี่ทำให้ความฝันผมเป็นความจริง เราจะมาช่วยกันสร้างเมืองนี้ให้เป็นเมืองแห่งศิลปะ จวบจนถึงวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๗ อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ได้จากพวกเราไป ทั้ง ๒ สิ่ง ที่ท่านอยากเห็น ก็ยังไม่ได้เกิดขึ้นจริงในจังหวัดเชียงใหม่

ในวันนี้ จังหวัดเชียงใหม่ได้ถูกประกาศให้เป็นหนึ่งใน ๓ จังหวัดที่กระทรวงวัฒนธรรมจะสนับสนุนให้เป็นเมืองแห่งศิลปะ “เชียงใหม่แห่งศิลปะ มีจริงหรือเพียงภาพฝัน” นั่นคือสิ่งที่ศิลปินเชียงใหม่คนเชียงใหม่รอคอยเฝ้าดู จะเหมือนกับอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี เฝ้ารอคอยรถไฟสาย เด่นชัย-เชียงใหม่หรือไม่ กาลเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ต่อไป

อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี มักจะพูดกับน้องศิลปินอยู่เสมอว่า “เมื่อไม่มีใครขานรับเสียงกู่จากเรา เราจึงเดินโดยลำพัง” ดังนั้น ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี คือคนที่พยายามจะสร้างหอศิลป์และสร้างศิลปะไว้ให้กับแผ่นดิน ท่านได้ทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง โดยการสร้างพิพิธภัณฑ์บ้านดำขึ้น จนที่นี่ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแรงบันดาลใจให้กับศิลปินหลายคนได้กลับบ้าน มาสร้างหอศิลป์ของตนเอง ตามคำกล่าวของอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี และอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ท่านมักจะพูดเสมอว่าหากจังหวัดเชียงใหม่มีหอศิลป์หรือเป็นเมืองแห่งศิลปะ ระยะห่างของการเกิดศิลปินที่มีชื่อเสียงในจังหวัดเชียงใหม่จะกระชับและใช้เวลาไม่ห่างกันมากแบบนี้ เพราะนับตั้งแต่รุ่นอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ต่อมาอีก ๑๕ ปี ถึงได้เกิดอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ หลังจากนั้นอีกประมาณ ๑๕ ปี ถึงจะมีรุ่นพวกผมขึ้นมา (ทรงเดช ทิพย์ทอง, ๒๕๖๐) ผ่านไปอีกกว่า ๑๐ ปี ถึงจะมีรุ่น อังกฤษ อัจฉริยะโสภณ ท่านหวังว่าถ้าหากเชียงใหม่มีหอศิลป์หรือมีที่ศูนย์รวมศิลปะของศิลปิน ระยะห่างการเกิดศิลปินจะได้ไม่ถึง ๑๕ ปี อาจจะเป็น ๑๐ ปี ๕ ปี หรือเกิดขึ้นทุก ๆ ปี ถึงแม้ว่าวันนี้เชียงใหม่อาจจะยังไม่มีหอศิลป์ร่วมสมัยจากภาครัฐ แต่เชียงใหม่ได้มีหอศิลป์ ที่สร้างโดยศิลปินตามแบบอย่างอาจารย์ถวัลย์ เกิดขึ้นประมาณ ๓๐ แห่งทั่วเชียงใหม่ และเรายังมีขั้วศิลปะที่สร้างขึ้นโดยศิลปิน ที่ปัจจุบันมีสมาชิกที่เป็นศิลปิน ๔๘๕ คน สมาชิกวิสามัญที่เป็นผู้สนับสนุน ๒๒๕ คน รวมสมาชิกทั้งหมด ๗๑๐ คน เปิดให้เข้าชม เผยแพร่ผลงานของศิลปินขั้วศิลปะมาได้ ๕ ปีกว่า โดยการบริหารงานของศิลปินด้วยงบประมาณของศิลปินและผู้รักในงานศิลปะ ขั้วศิลปะกลายเป็นศูนย์รวมของศิลปินทุกภูมิภาค มีกิจกรรมทางศิลปะมากมาย เป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนนักศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงตลอดทั้งปี ทั้งยังได้ทอดสะพานศิลปะแห่งนี้ไป ณ ที่ต่าง ๆ อีกหลายพื้นที่

ในประเทศไทย จนเชียงรายเป็นเมืองแห่งศิลป์ เมืองแห่งศิลปะ ที่ชาวต่างชาติมักจะให้คำนิยามเมืองเชียงรายในปัจจุบันว่า “The city of Art”

๒. พุทธธรรมสร้างพุทธศิลป์

“ศิลปวัฒนธรรมเป็นมรดกและอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของชาติที่บันทึกเป็นหลักฐานของความเจริญรุ่งเรืองทางด้านจิตใจของคนที่อยู่ในช่วงเวลานั้น ดังปรากฏชัดในยุคนั้นที่ผ่านมารากเหง้าของศิลปะนั้นเกิดขึ้นจากความเชื่อ ความศรัทธา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น หลอมรวมกันเป็นศิลปะ อิทธิพลที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ศาสนา” (มานิตย์ กันทะสัก, ๒๕๖๐) ดินแดนสุวรรณภูมิรวมถึงประเทศไทย พุทธศาสนาถือว่ามีบทบาทสำคัญที่ทำหน้าที่กล่อมเกล่าจิตใจของคนในสังคม ให้รู้จักความดีงาม ความเจริญทางด้านจิตใจ ด้วยหลักพุทธธรรม ศิลปกรรมทางพุทธศาสนา เรียกว่า “พุทธศิลป์” ช่างเขียน ช่างปั้น ช่างหล่อ ช่างลงรักปิดทอง ช่างแกะสลัก ช่างไม้ ฯลฯ รวมกันเป็นช่างสิบหมู่ ได้ถือเอาเทคนิค วิธีการ กระบวนการของการสร้างสรรค์ตามความถนัดของตน เพื่อถ่ายทอดสิ่งที่ตนรู้สึกนึกคิด ออกมาเป็นผลงานพุทธศิลปกรรมที่มีมาตามลำดับ ล้วนแสดงให้เห็นประจักษ์ถึงวุฒิปัญญา และความสามารถแก่ผู้สร้างสรรค์ในแต่ละสมัยได้เป็นอย่างดี ตลอดจนถึงเป็นการสืบทอดพระพุทธรูปและพุทธธรรม

อีกประการหนึ่ง จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทยที่มีความสำคัญทางภูมิศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม ดังปรากฏในศิลปะสายหลัก คือ ศิลปะเชียงแสน เชียงราย เป็นเมืองเก่าที่มีประวัติการสร้างกว่า ๗๕๐ ปี ยังไม่มีสถานศึกษาใดที่เปิดการสอนแบบพุทธศิลป์

ศิลปะ เกือบทุกประเภทจะมาจากศาสนาเกือบทั้งสิ้น ในประเทศไทยจะมีศิลปะแบบพุทธศิลป์หรือ พุทธศิลปกรรม จะเห็นได้จากศิลปะยุคต่าง ๆ จะเริ่มต้นด้วยพระพุทธรูปศาสนาทั้งสิ้น นับตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์เป็นต้นมา เช่น ยุคทวารวดี ยุคโคตรบูร ยุคศรีวิชัย ยุคละโว้ ยุคโยนกเชียงแสน ฯลฯ และศิลปะเหล่านั้นล้วนเป็นนำเอาหลักคำสอนทางพระพุทธรูปศาสนาเป็นสัญลักษณ์ มาเป็นสื่อเป็นภาพสะท้อนพระพุทธรูปศาสนาทั้งสิ้น แม้แต่ในยุคประวัติศาสตร์ไทยก็ใช้พุทธธรรมเป็นสื่อสร้างพุทธศิลป์สืบต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้จากภาพฝาผนังพระอุโบสถ/อุโบสถ พระวิหาร/วิหาร หรือ ศาสนสถานต่าง ๆ ตลอดถึงสถาปัตยกรรมอีกด้วย

คำว่า พุทธศิลป์ มีรากฐานที่ผูกพันกับวิถีการดำเนินชีวิต ของผู้คนในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน มีลักษณะเฉพาะของพิเศษแบบชนชาติไทยศิลปะกับวัด มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมาเป็นเวลาช้านาน ไม่ว่าจะภาพเขียน พุทธปฏิมา สถาปัตยกรรม และวรรณกรรม ซึ่งเป็นศิลปะแขนงต่าง ๆ เหล่านี้ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นพุทธศิลป์ โดยมีเหตุผลสำคัญประการหนึ่ง เพราะสร้างขึ้นในปริณิสนของวัด

เนื้อหาสาระมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสดา เช่น พุทธประวัติ พุทธปฏิมาเกี่ยวข้องกับ คำสอนโดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีสามโลกในไตรภูมิ และอีกประการหนึ่ง เพราะศิลปินหรือช่างจะแสดงเจตจำนงในการเนรมิตรศิลปกรรม ด้วยพลังศรัทธา และเป็นพุทธานุชา (อำนาจ เย็นสบาย, ๒๕๒๗, หน้า ๓๐-๓๑) นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ศิลป์ให้ความสำคัญกับพุทธศิลป์ หรือ ศิลปะของพระพุทธรูปในสมัยต่าง ๆ ว่าเป็นสิ่งบ่งบอกรอยอารยธรรมและสะท้อนวัฒนธรรม สังคม การปกครองและคติความเชื่อในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งพบว่า พุทธศิลป์ในประเทศไทย ได้จำแนกตามยุคสมัยต่าง ๆ ดังนี้

- ศิลปะยุคทวาราวดี พบที่บริเวณภาคกลางของประเทศไทย
- ศิลปะยุคศรีวิชัย พบที่บริเวณภาคใต้
- ศิลปะยุคลพบุรี พบที่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน)
- ศิลปะยุคเชียงแสน-ล้านนา พบบริเวณภาคเหนือตอนบน
- ศิลปะยุคสุโขทัย พบที่บริเวณภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบน
- ศิลปะยุคอู่ทอง พบที่บริเวณภาคกลาง
- ศิลปะยุคอยุธยา พบที่บริเวณภาคกลาง
- ศิลปะยุครัตนโกสินทร์ พบที่บริเวณภาคกลางของประเทศไทย

ในทางโบราณคดีแล้ว มีคำกล่าวกันว่า พระพุทธรูปที่ปรากฏในประเทศไทย หากต่างยุคกันแล้ว พุทธลักษณะจะเป็นตัวบอกถึงยุคได้ หรือแม้แต่นำตา จะมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นในทางโบราณคดีเพียงเห็นหน้าพระพุทธรูปก็บอกถึงยุคได้แล้ว บางยุคพระพุทธรูปจะมีหน้าตาอวบอ้วน เนื่องจากคนยุคนั้นบ้านเรือนสงบสุข บางยุคหน้าตาตุตัน เนื่องจากอยู่ในยุคแผ่กระจายอำนาจหรือบางยุคพระพุทธรูปหน้าตาผอมเรียว เนื่องจากบ้านเมืองอยู่ในภาวะสงคราม เป็นต้น

๓. พุทธศิลป์สร้างเศรษฐกิจ

ท้องถิ่นใดมีแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์หรือพุทธศิลปกรรม ท้องถิ่นนั้นย่อมจะได้รับความสนใจจากประชาชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้าไปศึกษาเรียนรู้ เข้าไปท่องเที่ยว เนื่องจากโบราณสถาน โบราณวัตถุเหล่านั้นคือสัญลักษณ์แห่งความเก่าแก่ ความเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณ ทำให้รู้ว่าสถานที่แห่งนั้นมีอายุ ความเป็นมาไม่น้อยแค่ไหน อย่างไรก็ตาม

พุทธศิลป์หรือพุทธศิลปกรรมร่วมสมัยก็เช่นกัน มีอยู่ในท้องถิ่นใดก็จักเป็นสถานที่ที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นนั้นเช่นกัน เมื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวก็ย่อมทำให้เกิดรายได้แก่ชุมชน สังคมในท้องถิ่น จะเห็นได้จากพุทธศิลปกรรมร่วมสมัยที่อำเภอเมืองเชียงใหม่ เช่น วัดร่องชุ่น พิพิธภัณฑ์บ้านดำ วัดห้วยปลากั้ง สำนักวิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน และวัดร่องเสือเต้น เช่น

๑. วัดร่องขุ่น พุทธศิลป์ประจำรัชกาลที่ ๙

วัดร่องขุ่น ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย เป็นพุทธศิลป์ร่วมสมัยอีกแห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียงไปทั่วประเทศหรือทั่วโลกก็ได้ จนคนเขามักกล่าวว่า เป็นศิลปะตระกูลช่างเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ไปเลย วัดร่องขุ่นจากเดิมเป็นวัดเล็ก ๆ ไม่มีใครรู้จัก จนกระทั่งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ได้เดินทางกลับมาเชียงราย และนำแรงบันดาลใจในการสร้างมาด้วย นั่นคือ

๑.ชาติ : ด้วยความรักบ้านเมือง รักงานศิลป์ จึงหวังสร้างงานศิลปะที่ยิ่งใหญ่ไว้เป็นสมบัติของแผ่นดิน

๒. ศาสนา : ธรรมะได้เปลี่ยนชีวิตของอาจารย์เฉลิมชัยจากจิตที่ร้อนกลายเป็นเย็น จึงขออุทิศตนให้แก่พระพุทธศาสนา

๓. พระมหากษัตริย์ : จากการเข้าเฝ้าฯ ถวายงานพระองค์ท่านหลายครั้ง ทำให้อาจารย์เฉลิมชัยรักพระองค์ท่านมาก จากการพบเห็นพระอัจฉริยภาพทางศิลปะและพระเมตตาของพระองค์ท่าน จนบังเกิดความตื่นตันและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

ดังนั้น อาจารย์จึงได้สร้างงานพุทธศิลป์ที่วัดบ้านเกิดคือวัดร่องขุ่น ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ถวายเป็นงานศิลปะประจำรัชกาลพระองค์ท่าน โดยปรารถนาจะสร้างวัดให้เหมือนเมืองสวรรค์ที่มนุษย์สัมผัสได้ บนพื้นที่เดิมของวัด ๓ ไร่ และอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ได้บริจาคทรัพย์ส่วนตัว และคุณวันชัย วิชญชาคร เป็นผู้บริจาคที่ดินประมาณ ๗ ไร่เศษ รวมเงินบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาอื่นๆ จนถึงปัจจุบันมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๑๒ ไร่ และมีพระกิตติพงษ์ กัลยาโณ รักษาการเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน

เมื่อวัดร่องขุ่น ซึ่งพุทธศิลป์สมัยใหม่ หรือร่วมสมัย เป็นสถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมาชมมานานมีสารทุกวัน ทำให้ชุมชน สังคม ในท้องถิ่นแถวนั้นเกิดรายได้จากการขายสินค้าบริการต่าง ๆ มากมาย ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของเชียงรายกระเตื้องขึ้นอย่างทันท่วงที เกิดธุรกิจการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ดังเช่นทุกวันนี้ และสมดังความปรารถนาของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ที่ได้สร้างพุทธศิลป์ประจำรัชกาลที่ ๙ อย่างภาคภูมิใจ

๒. พิพิธภัณฑ์บ้านดำ พุทธศิลป์ปริศนาธรรม

“ผมไม่คิดว่าพุทธศาสนาเป็นแนวทางการวาดรูปของผม
แต่พุทธศาสนาเป็นลมหายใจเดียวกับผม”

บ้านดำ หรือ พิพิธภัณฑ์บ้านดำ ตั้งอยู่ที่ตำบลนางแล อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย สร้างขึ้นโดยอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ ที่มีฝีมือทางด้านจิตรกรรม ปฏิกามกรรม ได้สร้างงานด้านศิลปะไว้มากมาย ทั้งทางด้านภาพเขียนและด้านปฏิกามกรรมหลายชิ้น ลักษณะของบ้านดำจะเป็นกลุ่มบ้าน ศิลปะแบบล้านนา ทุกหลังทาด้วยสีดำ ซึ่งเป็นที่มาของคำว่า “บ้านดำ” และยังเป็นสีที่อาจารย์ถวัลย์โปรดปรานอีกด้วย ในบ้านแต่ละหลังจะประดับด้วยไม้แกะสลักที่มีลวดลายงดงาม นอกจากไม้แกะสลักแล้วยังประดับด้วยเขาสัตว์ เช่น เขาควาย เขากวาง และยังมีกระดูกสัตว์ เช่น กระดูกช้าง เป็นต้น ถึงแม้อาจารย์ถวัลย์ จะถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว แต่บ้านดำ ก็ยังเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามา สัมผัสความงดงามของที่แตกต่างไม่เหมือนใคร ผลงานแต่ละชิ้นของท่านจะแฝงไว้ด้วยปริศนาธรรมทั้งนั้น โดยท่านจะเริ่มนำหลักแห่งไตรลักษณ์ ความเสมอกันของสรรพสัตว์ทั้งปวง สีดำที่ท่านหมายถึง การเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ผู้ตกอยู่ในโลกีย์วิสัย ท่านนำหลักพุทธธรรมมาสร้างเป็นพุทธศิลป์

ถวัลย์ ดัชนี นำปรัชญาธรรมในพุทธศาสนามาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างงานศิลปะจนได้ชื่อว่าเป็นสื่อกลางเชื่อมโลกตะวันออกและตะวันตกเข้าหากันในยุคปัจจุบัน ดังคำที่อาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ได้กล่าวไว้ว่า “ผมไม่คิดว่าพุทธศาสนาเป็นแนวทางการวาดรูปของผม แต่พุทธศาสนาเป็นลมหายใจเดียวกับผม” ดังเช่น ผลงานที่บานประตูเข้าพระอุโบสถวัดพระสิงห์ (พระอารามหลวง) ถนนสิงห์ไคโล ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย เป็นศิลปะแกะสลักไม้เป็นภาพต่าง ๆ ส่วนบานประตูหลวง หรือประตูเข้าพระอุโบสถเป็นจุดเด่นของวัด เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เนื่องจากทำด้วยไม้แกะสลักจิตรกรรมอย่างประณีตวิจิตรบรรจง เป็นปริศนาธรรมระดับปรมาตต์ ออกแบบโดยศิลปินเอก ผู้มีผลงานเป็นที่กล่าวขานในระดับโลก นามว่า ถวัลย์ ดัชนี เป็นเรื่องราวที่น่าศึกษา และควรแก่การที่ร่วมกันเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไป เป็นการศึกษาแนวคิดของอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี ที่ถ่ายทอดไว้บนแผ่นไม้บานประตูพระอุโบสถวัดพระสิงห์ ซึ่งเป็นลวดลายที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืน โดยมีลวดลายไทยเป็นส่วนประกอบ ทำให้มีลีลาเฉพาะแบบของ อาจารย์ถวัลย์

ด้ชนี งานแกะสลักบานประตูพระอุโบสถนี้ พระเทพสิทธินายก เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ได้มอบความไว้วางใจให้ สล่าอำนวยการ บั้วงามหรือ สล่าหน่วย และลูกมืออีกหลายท่านเป็นผู้แกะสลัก ใช้เวลาในการแกะสลักเกือบหนึ่งปี ได้บานประตูมีขนาด กว้าง ๒.๔๐ เมตร ยาว ๓.๕๐ เมตร และหนา ๐.๒ เมตร ด้วยลวดลายและลีลาการออกแบบ และฝีมือการแกะสลักเสลาอย่างประณีตบรรจง นับว่า บานประตูนี้ได้ช่วยส่งเสริมความงดงาม ของพระอุโบสถได้โดดเด่นมากขึ้น (พระครูวิมลศิลปกิจ, ๒๕๖๐ : ๓๖)

พิพิธภัณฑสถานบ้านดำ จึงเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของเชียงราย สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน สร้างสรรค์งานศิลป์แก่ประเทศชาติและสังคม

๓. วัดห้วยปลากั้ง พุทธศิลป์ชีวินผู้ยากไร้

วัดห้วยปลากั้ง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลริมกก อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย เป็นอีกวัดหนึ่งของจังหวัดเชียงรายที่มีศิลปะ หรือพุทธศิลปกรรมสวยงาม ตั้งอยู่บนเขา และมีเนินเขารายรอบวัดเริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยคณะศรัทธาวัดห้วยปลากั้งเริ่มก่อตั้ง เป็นสำนักสงฆ์ จนกระทั่งวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๘ ได้มี พระอาจารย์พบโชค ติสสุวิโส ได้เดินทางมาปฏิบัติธรรมและเริ่มมีการก่อสร้างศาสนวัตถุ เริ่มแต่กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หอฉัน เจดีย์และเมื่อ วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ทางสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้มีประกาศแต่งตั้งให้เป็นวัดโดยชื่อว่า “วัดห้วยปลากั้ง” โดยมี พระอธิการพบโชค ติสสุวิโส เป็นเจ้าอาวาสรูปแรก ปัจจุบันวัดห้วยปลากั้งเป็นวัดที่มีศรัทธาจากต่างจังหวัด ต่างประเทศ เข้ามากราบไหว้วันมัสการ และปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมาก ถือเป็นจุดกำเนิดพุทธศาสนาในเชียงรายแห่งหนึ่งที่สำคัญ

วัดห้วยปลากั้ง เป็นศาสนสถานที่มีพุทธศิลป์ที่แปลกตาไปอีกแบบหนึ่ง อยู่บริเวณวัดสามารถเห็นวิวทิวทัศน์ที่สวยงามมาก สิ่งที่โดดเด่นของวัดนี้ คือ “พบโชคธรรมเจดีย์” ซึ่งเป็นพุทธศิลป์ที่มีรูปทรงแปลกตาลักษณะเป็นทรงแหลม ศิลปะจีนผสมล้านนาสูงถึง ๙ ชั้น หลังคาสี่แฉกมีรูปปั้นมังกรทอดยาวทั้งสองข้างบันได ล้อมรอบด้วยเจดีย์เล็ก ๆ ๑๒ ราศี วัดห้วยปลากั้งเป็นวัดซึ่งชาวบ้านนับถือและเชื่อกันว่าหากใครได้มาเยือนจะเหมือนกับได้ขึ้นสวรรค์ ภายในเจดีย์ ประดิษฐานพระพุทธรูปและพระอรหันต์ต่างๆ ภายในเจดีย์เป็นที่ประดิษฐาน เจ้าแม่กวนอิมแกะสลักจากไม้จันทน์หอมองค์ใหญ่สาเหตุที่เจดีย์ ๙ ชั้นนี้ มีชื่อว่า พบโชคธรรมเจดีย์ เนื่องด้วยวัดห้วยปลากั้งแห่งนี้เป็นวัดร้างมาตั้งแต่โบราณกาล ไม่ทราบประวัติการสร้างแน่ชัด ต่อมาพระอาจารย์พบโชค ติสสะวิโส ได้บูรณะและก่อสร้างถาวรวัตถุขึ้นจำนวนมากจึงกลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวเชียงรายในปัจจุบัน

ในปัจจุบัน วัดห้วยปลากั้ง ได้รับความศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมาก มีผู้คนมากมาย หลั่งไหลกันไปทำบุญและปฏิบัติธรรมกันยังวัดนี้ไม่ได้ขาด ด้วยเพราะเป็นวัดที่มีความสวยงามและสงบ จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการจะปฏิบัติธรรมเพื่อตัดความวุ่นวายต่างๆ นอกจากนี้ภายในวัดยังมี

สถาปัตยกรรมที่โดดเด่นอย่างมหาเจดีย์ ๙ ชั้น เป็นเจดีย์ที่มีความแปลกตาไม่เหมือนกับเจดีย์ในที่อื่นๆ ยังมีรูปเจ้าแม่กวนอิมขนาดใหญ่ให้ผู้ที่เคารพนับถือไปกราบไหว้สักการะอีกด้วย

ดังนั้น จึงนับว่าวัดห้วยปลากั้ง เป็นวัดที่เป็นสถานสงเคราะห์แก่คนยากจนแห่งแรกของจังหวัด เชียงรายก็ว่าได้ คนมาท่องเที่ยวได้บริจาคปัจจัย ทางวัดได้นำปัจจัยไปสงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ผู้ยากจน ใช้หลักการบริหารของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ไปใช้อย่างสมบูรณ์แบบ จึงกล่าวได้ว่า “พุทธศิลป์ชีวิตผู้ยากไร้” อย่างภาคภูมิใจ

๔. วัดร่องเสือเต้น งดงามวิจิตรพุทธศิลป์ไทย

วัดร่องเสือเต้น ตั้งอยู่หมู่บ้านร่องเสือเต้น ต.ริมกก อ.เมือง จ.เชียงราย โดยตั้งอยู่ริมแม่น้ำกก ฝั่งด้านซ้ายทางทิศตะวันออกของเทศบาลนครเมืองเชียงราย ก็เป็นอีกหนึ่งพุทธศิลป์ที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ของพุทธา กาบแก้ว หรือ สล่านก ศิลปินท้องถิ่นชาวเชียงราย ผู้ซึ่งเมื่อคราวจบการศึกษาใหม่ๆ ได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาและเป็นลูกมือของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ในการสร้างวัดร่องขุ่น เมื่อมีโอกาสได้มาสร้างวิหารวัดแห่งนี้ จึงได้นำวิชาที่ร่ำเรียนมารังสรรค์ให้เกิดประโยชน์ จนกลายเป็นวัดโดดเด่นในเรื่องสีสันและความสวยงามด้วยพุทธศิลป์ที่วิจิตรตระการตาแก่ผู้พบเห็น

ในอดีตวัดแห่งนี้เคยเป็นที่ตั้งของวัดร้าง ก่อนจะพบเห็นเศษซากอิฐโบราณสถานในวัดแห่งนี้ เป็นจำนวนมาก เมื่อ ๘๐-๑๐๐ ปี ก่อน จากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ เล่าว่าในสมัยนั้นยังไม่มีบ้านเรือนและผู้คนอาศัยอยู่มากนัก สัตว์ป่าจึงมีจำนวนมากโดยเฉพาะเสือ ชาวบ้านที่ผ่านแถวนี้ มักชอบเห็นเสือกระโดดข้ามร่องน้ำไปมา ตรงที่แห่งนี้ จึงเรียกบริเวณนี้ต่อ ๆ กันมาว่า “ร่องเสือเต้น” รวมทั้งได้เรียกหมู่บ้านใกล้เคียงบริเวณนี้ว่า “บ้านร่องเสือเต้น” อีกด้วย

ความโดดเด่นของวัดอยู่ที่ “วิหารน้ำเงินฟ้า” ความโดดเด่นอย่างแรกที่เห็นเมื่อมาอย่างวัดแห่งนี้ นั่นคือ วิหารที่มีความสวยงามและมีเอกลักษณ์ที่น่าจดจำ เป็นวิหารใหม่ที่สร้างขึ้น ด้วยศิลปะแบบไทยประยุกต์ ที่มีศิลปะที่มีความสวยงามแปลกตา มีพระอุโบสถสีฟ้า สวยสดงดงามตา พุทธศิลป์อันล้ำค่า นำพาพุทธศาสน์มาเยือน ช่างพุทธา กาบแก้ว หรือ สล่านก ได้รังสรรค์ผลงานเป็นศิลปะประยุกต์ที่เป็นเอกลักษณ์ ใช้เฉดสีเป็นสีน้ำเงินฟ้าตัดกับสีทอง ลวดลายต่างๆ ที่พลิ้วไหววนั้น ซึ่ง สล่านก ได้จากการเรียนรู้จากอาจารย์ แต่ศิลปะของอาจารย์เฉลิมชัย ผู้เป็นอาจารย์จะใช้โทนสีขาว และมีการใช้กระจก แต่ของ

สถานที่ดัดแปลงมาเป็นการใช้สีน้ำเงินฟ้าแทน เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะประติมากรรมบันได พญานาคที่ใช้เฉดสีเดียวกันนั้นมีความขดข้อยและลวดลายแตกต่างจากประติมากรรมทั่วไปอย่างเห็นได้ชัด

โทนสีน้ำเงินฟ้าตัดกับสีทองเพิ่มความโดดเด่น โดยสีน้ำเงินฟ้าของตัววิหารนั้นแสดงถึงธรรมชาติขององค์สมเด็จพระพุทธเจ้าที่ขจรขจายไปทั่วโลก ซึ่งเป็นหลักคำสอนที่เป็นความจริงตามหลักเหตุและผล เปรียบเสมือนดังท้องฟ้าที่สดใส เป็นศิลปะแนวพุทธศิลป์ร่วมสมัยที่แฝงด้วยธรรมของพุทธองค์ แสดงถึงการชักนำชาวพุทธให้หันกลับมาเข้าวัด และศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สถานที่ได้นำเอารูปแบบผลงานของ อ.ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ ที่มีความโดดเด่นเรื่องเขาและงา มาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะช่วงเขี้ยวของพญานาคมีความพลิ้วไหว อ่อนช้อย สีน้ำเงินฟ้า แสดงถึงธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ขจรขจายไปทั่วโลก ซึ่งเป็นหลักคำสอนที่เป็นความจริงตามเหตุและผล เปรียบเสมือนดังท้องฟ้าที่สดใส เป็นศิลปะแนวพุทธศิลป์ร่วมสมัยที่แฝงด้วยหลักธรรมคำสอนของพุทธองค์

โดยวิหารแห่งนี้ให้นิยามว่าเป็นทิพยสถาน คือ เป็นการสรรเสริญพระพุทธเจ้าทั้งในรูปแบบของประติมากรรมและจิตรกรรม เมื่อคนเข้าไปมีจิตใจดีก็จะรักษาศีลก่อให้เกิดสมาธิ และปัญญาตามมา โดยชาวต่างชาติและชาวไทยจะขนานนามว่า “Blue Temple”

สรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า พุทธศิลป์นั้นเป็นสื่อและภาพสะท้อนพระพุทธรศาสนาได้ชัดเจน พุทธธรรมสร้างพุทธศิลป์ให้เกิดขึ้นในโลกนี้ พุทธศิลป์สร้างเศรษฐกิจที่ดึงมาแก่ชุมชน สังคมและประเทศชาติ เชียงรายปัจจุบันเป็นเมืองที่มีศิลปิน หรือ สถาปนิกกว่า ๕๐๐ คน และมีการแสดงหอคิลป์ของตนเองไม่น้อยกว่า ๓๐ แห่ง และกำลังผลักดันให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย จำนวน ๒๑ แห่ง ให้เป็นศูนย์การแสดงนิทรรศการ “ช่างสิบหมู่” ประจำแต่ละอำเภอ อีกด้วย เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เชียงรายเป็น “เมืองแห่งศิลปะ” ที่แท้จริง

แต่อย่างไรก็ตาม ศิลปะจะอยู่คู่พุทธศาสนาอีกนานเท่าไร ถ้าตราบดีศิลปินยังมีศิลปะในหัวใจอย่างไม่เสื่อมคลาย.

เอกสารอ้างอิง

ทรงเดช ทิพย์ทอง นายกมสมาคมช่างศิลป์ เชียงราย, สัมภาษณ์. ๓ กันยายน ๒๕๖๐.

พระครูวิมลศิลป์กิจ (เรืองฤทธิ์ แก้วเปียง). นครแห่งศิลปะ : ศิลปะ สถาปัตยกรรมในวัดที่เป็น
พระอารามหลวงของจังหวัดเชียงราย. รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๖๐.

มานิตย์ กันทะสัก อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศิลป์กรรม วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย, สัมภาษณ์. ๒๕๖๐

อำนาจ เย็นสบาย. “ตีความพุทธศิลป์ด้วยความสงสัย.” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๓
(กรกฎาคม ๒๕๒๗).

[ออนไลน์], (แหล่งที่มา) : <http://www.manager.co.th/travel/viewnews.aspx?NewsID=๙๕๙๐๐๐๐๑๐๐๒๕๘>

[ออนไลน์], (แหล่งที่มา) : <https://www.gotoknow.org/posts/๕๔๘๖๗๙> [๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

